

Milli Qəhrəman Firdun İbrahiminin şəhadətindən 70 il keçir!

MÜHACİR

“İranlı Mühacirlər Cəmiyyəti” İctimai Birliyinin mətbu nəşri
№ 02 (99) 22 may 2017-ci il

ادانة، مهارن حمزة، اجتماع، سلسن، مطبوع نشری

“Qoy bizim vücudə getirməkdə olduğumuz milli dövlətin tarixini tarixçilər kağız üzərinə gətirsinlər. Biz o tarixi yaratmağa daha artıq diqqət etməliyik... Bir zaman gelecek ki, xalq böyük hərəkatı öyrənmək istəyəcəkdir. O vaxt tarixə müraciət edəcək... Bu cəhətdən tarixə ciddi surətdə diqqət etmək, əldə olan sənəd və mədarikləri toplayıb gələcək nəsil üçün saxlamaq lüzumu meydana çıxır.”

Seyid Cəfər Pişəvəri,
Azərbaycan Milli
Hökumətinin Baş Naziri

Baş redaktordan

qəhrəmanı, Milli Hökumətin Baş Prokuroru Firdun İbrahiminin ürkəklərə dağ çəkən edamı səhnəsindən sonra uzun müddət süküta dalmalarının şahidi olmaq bir o qədər təzadlı səhne təsirini bağışlayırdı. Vulkanın bənzər qəzəbli baxışlar, ildırım kimi yayından çıxmaga hazır gözlərdəki intiqam oxları bunun yalnız bir xalqın deyil, bütün müterəqqi beşəriyyətin itkisi olduğundan xəbər verirdi.

“Ay namerdlər, heç belə oğula da qıyardılar!”, “Firdun sonadək məramına sadıq qaldı, şəhadət şərbətini içməyi üstün tutdu. İstəsəydi mühacirət edib sağ qalardı. Yaxud, İran şahı da əməkdaşlıq evzində məmənnuniyyətlə ona istədiyi vəzifəni, var-dövleti verərdi”, “Yox, o, nəsliminin, bütün İran xalqlarının iftixarı Qəni kisinin oğlu olduğundan başqa yol seçə bil-məzdidi”, “Firdunun amalı bızlərə örnəkdir, o gün gələcək! - bu nadalı, həyecanlı cümlələrin arxasından boylanan Firdun İbrahimini obrazının tam səciyyəsinə varmağım üçün mənə hələ on illər lazımdır.

İndi şəhadətinin 70 illiyinə “Mühacir” qəzetinin bütövlükdə Milli Qəhrəmanımızı

yüngülləşməsi yolunda atılmalı olan çoxsayılı addımlardan yalnız biridir.

Yalnız sözünü ona görə işlətdim ki, ister Azərbaycanda, isterse də onun hüdudlarından kənarda Firdun İbrahimini əsasən hüquqsunas, baş prokuror kimi tanınsa da cəmi 28 il özür sürmüş gəncin dövrünün necə böyük zəka sahiblərindən olduğunu arxiv materialları hifz etməkdədir. Tam səmimi deyirəm, jurnalistika sahəsində kifayət qədər mükafatlırm, üstəlik fəxri adım ola da mən həmin yaşda qələmə alıqlarının qarşılıqlı müqayisəsinə cəsarət etməzdim. Hələlik onun “Ajir”, “Azərbaycan” qəzetlərində işiq üzü görmüş yazılarının mütaliəsindən alıǵım zövq və ləzzətə istinadən bunu deyirəm. Heç şübhəsiz növbəti addımlarımız F. İbrahimin mətbu külliyyatının toplanılıb

Firdun İbrahim, Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Prokuroru

rımız nəticə vermedi. Fars dilinə ciddi qüsurlarla tərcümə olunan variantının nəşrimizə daxil edilməsini özümüzə və mərhumun ruhuna hörmətsizlik sayıldığından gördüyüüzle kifayətləndik.

Bəs F. İbrahiminin “Azərbaycanın qədim tarixində” kitabının yeddi onillikdən sonra iki əlifbada nəşrini nələr şərtləndirib?

İranda qədim Azərbaycan tarixine dair ana dilində qələmə alınan bu ilk əsər müəllifin müasirlerine və sonrakı nəsilləre

Firdun İbrahimini dünyasına nəzər salarkən

Uşaqlıq və yeniyetməlik çağları-min oyluğu qədim Gəncədə iki ata yurdumuz qalıb. Birincisi özündə həyatının ilk altı, digəri on iki ilinin xatirələrini yaşıdır. Kövrək dünyamın hər iki mərhələsi ilə üzbəz qalandan nədənsə sayca aza ilə səhbətləşməyi üstün tuturam. Hərçənd o 12 ildən də danışmaqla qurtarmaz.

Yaddaşimdə daha çox qalanı isə Nəməzallılar məhəlləsindəki qonşularımızın Gəncə çayı sahilindəki köhnə tikililəri yaz, payız sellərinin aparmasını təlaşla, həyecanla seyr etmələri və bir də evimizde sayını itirdiyim gecə ziyanətləridir. Həftədə iki-üç dəfə bura gələn iri qəməli insanlar heç də qonaq sayılmırıdlar. Onların hər biri “21 Azər” Hərəkatının qələbə bayrağının Təbrizdə, Ərdəbilde dalgalanmasına töhfələrini verən yenilmez mübarizə-fədailər idi. Müraciət tərziindən, səhbətlərindən eksərinin atam Məhəmməd Hüsiməndinin onların komandiri olduğu sezildirdi.

Qəzət, kitab oxunuşundan sonra aparılan fikir mübadilələri məclislərə hakim kəsildirdi. Mətnlərin məzmununun, səhbətlərin yekununun yaratdığı təsəssüratlar əksərən bir-birinə bənzəmirdi. Sifətlərdəki cizgiler sükutun özündə belə duyğulara bələdçiilik edirdi. Bəzən heyrətdən donub qalırdım. Məmməd Səid Ordubadinin iri həcmli “Qılınc və qələm”indəki müsbət personajların faciesinə, acı talelərinə pəhləvan cüssəlilərin honkürt vurmalarını izləmək ne qədər qəribə idisə, onların Mirzə İbrahimovun “Gələcək gün” romanının

Azərbaycan Milli Hökuməti iclasını keçirir

za həsr edilmiş sayını çapa hazırlayarkən, “Qartal ömrü” sənədli filminin nümayışı, onun “Azərbaycanın qədim tarixində” kitabınlın təqdimatı ərefəsində bu qədər materiallar bolluğunda əslində Firdun İbrahimini dünyasına kifayət qədər bələd olmadığımızdan sixıntı keçirirəm. Şair və yazılıclarımız belə desək, qismən işlərin görübər. Mirzə İbrahimovdan sonra Balaş Azəroğlu, Mədina Gülgün, Söhrab Tahir, onların davamçıları Arif Səfa, Tariyel Ümid... poemə və digər poetik nümunələrdə öz sözlərini deyiblər. Lakin jurnalist, publisist, yazıçı, tarixçi, bir neçə dildə səlis danişan siyasetçi, dövlət xadimi, hüquqsunasın malik olduğu xəzinə hələlim, arxivlərə arayıcılarının yolunu gözləməkdədir.

Internet resurslarında mövcud olan bank da bəsitliyi ilə xəcalət getirir. Bu mənada nəşr və film Firdun İbrahimini xatirəsi fövqündəki ağır boyun borcumuzun

dərci olacaq.

Səhidin bacısı, hamımızın xoş duyğularla andığımız tarix elmləri doktoru İrənduxt İbrahiminin də ruhu bizdən qardaşı barədə monoqrafiyasının nəşri sahəsində konkret hərəkətə keçəcəyimizi gözləyir.

F. İbrahiminin bu kitabına gəldikdə isə bizlər önce onun adını, soyadını daşıyan, prokurorluq orqanlarında 37 il qüsursuz işleyib təqaüdə çıxmış, Azərbaycan Respublikasının prokurorluq orqanlarının fəxri əməkdaşı adına layiq görülmüş Firdun Ənşürəvan oğlu İbrahimimə minnətdarıq. O, 70 il arxivlərdə yatan, 1946-ci ildə Təbrizdə buraxılan kitabın bir növ əsirlikdən nəcət verərək Azərbaycan oxucusuna təqdimatının təşəbbuskarı olub.

1946-ci ildə Təbrizdəki Sovet Mədəniyyət Evinin Nəşriyyatı tərəfindən əski əlifbamızla buraxılan kitabın indiyədək kimse tərəfindən digər qrafikalarda dərci, başqa dillərə çevrilmesi barədə axtarışla-

həmin sahədəki etəlatın aradan qaldırılması üçün tövsiyəsi, çağırışıdır.

Bütün imperiyaların mahiyyətində istilaçılıq, başqa xalqların haqlarına şərik çıxmama xüsusiyyəti var. Ona görə də zaten demokrat, müterəqqi insan olan F. İbrahimini qarşıya Midya imperiyasının timsalında heç də fövqaladə bir modelin təqdimatını məqsəd qoymayıb. Bununla belə sətirətləndik.

Böyük mütəffekkir və ziya sahibi olan müəllifin əsərdə işlətdiyi parslara aid ifadələr onun azərbaycanlılarının əsrlər boyu qonşuluqda yaşadıqları farslara həqarətinin ifadəsi kimi qətiyyən qəbul edilməməlidir. Kitabı diqqətə oxuyan arif oxucular bunu asan sezə bilerlər.

F. İbrahimini bütün İran xalqlarının, o cümlədən farsların bəşəri hüquqlarının təsbiti yolunda mübarizə aparan İran Xalq Partiyasının və Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin ünlü təmsililərindən biri kimi bəzən birbaşa mənalarla sözünü deyib.

Əsərin sonundakı minacət onun zamanında yazıldığının göstəricisidir. Hiss olunur kitabın ilk oxucuları “21 Azər” Hərəkatının qələbəsinə imza atanlardır. O yazar: “Bu gün Midya millətinin rəşid bələləri öz tarixi əzəmetinin ehyası üçün qiyam etmişdir və təsmim (qərar) almışdır ki, öz azadlıq bayrağını hürriyyət müdafiəyi olan və şanlı Midya milletini qoruyan qələlərin üstündə vurub özünü qəhrəman bəbabalarının həqiqi varisi olduğunu bütün dünyaya tanıtırsın”.

Bax, müəllif məramını da burada axtarmaq lazımdır!!!

Rəhim Hüseynzadə,
“İranlı Mühacirlər Cəmiyyəti”
İctimai Birliyin sədri,
Azərbaycanın əməkdar jurnalisti

O, andına sadıq qaldı

Firudun İbrahimim Azərbaycan xalqının milli-azadlıq hərəkatının (1941-1947) yetişdirməsi və görkəmli xadimlərindən biridir. O, eyni zamanda Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin Mərkəzi Komitəsinin üzvü, demokratik mətbuatımızın xadimlərindən biri, Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Prokuroru olmuşdur. O, bütün bılık və bacarığını xalq hərəkatının qələbəsi uğrunda sərf etmiş və öz andına sadıq həyatını da bu yolda qurban vermişdir.

Redaksiyadan: oxucu-

General Qulam Yəhya,
Azərbaycan Demokrat
Fırqəsi Mərkəzi Komitəsinin
sədri (1951-1954 və
1959-1985-ci illər)

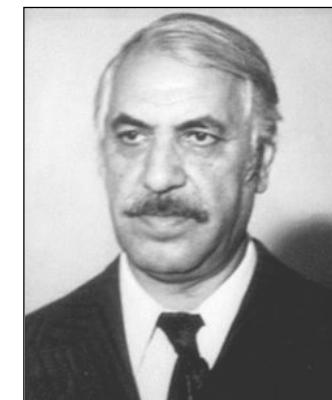
lara təqdim edilən bu sətirlər "21 Azər" Hərəkatının qələbəsində görkəmli xidmətləri ilə tarixin yad-

daşında qalan, uzun illər Azərbaycan Demokrat Fırqəsi Mərkəzi Komitəsinin sədri olmuş general Qulam Yəhyaya məxsusdur.

5 iyul 1978-ci ildə "Gənclik" nəşriyyatının direktoru Ə.Oğləmdəvə ünvanlanan həmin məktubda tarix elmləri namizədi İranduxt İbrahiminin "Andına sadıq insan" kitabıın çapı barədə sorğuya cavabdır. Cavabda Firudun İbrahiminin həyat və inqilabi fəaliyyətini ətraflı işıqlandıran əsərin məzmun etibarlığı ilə dolğunluğu göstərilir və onun gənc nəslin tərbiyəsinə müsbət təsir edəcəyinə

əminlik vurğulanır.

Hesab edirik ki, bu dəyər, qiymət indinin özündə belə aktuallığını saxlayır. Həmin kitabın nəşri yalnız Firudun İbrahiminin deyil, onun bacısı, mübariz insan, andına sadıq tarixçi-alim İranduxt xanımın da xatirəsinə ehtiram nümunəsi kimi yadda qalacaq. Sevindirici haldır ki, "İranlı Mühacirlər Cəmiyyəti" İctimai Birliyi sədrinin birinci müavini, hüquqşunas Firudun Ənşürəvan oğlu İbrahiminin illərlə arxivdə yatan bu əsərin də nəşr olunması niyyəti vardır. Uğur olsun!

Balaş Azəroğlu,
Azərbaycanın xalq şairi

O, son sözünü dedi

Yazın! Bu ellərin oğluyam mən də, Ömrüm yad ellərdə düşdü kəməndə. Mən bahar eşqiyə çalışdım, fəqət Pozdu növrağımı vaxtsız fəlakət... Yazın ki, bu ölüm iftixarımızdır! Bu mənim əhdimdir, etibarimdır! Ölürəm üzüm ağ, vicdanım temiz. Şərəfli ölmələ fəxr edirik biz. Ölənlər torpağa düşür, mən yenə-Qalxıram bir ömrün ülviyətine! Çünkü yüksəkdəyəm sizlərdən hər an. Yüksəkdir məsləkim məramınızdan. İndi də ucaldır öz elim məni, Əqidəm, iradəm, əməlim məni! Yazın cənab sərkər, yazın ki, sizdən Bir gün qisasımı alacaq vətən! Yazın! Yox, əliniz gelməyir sizin. Onsuz da qəlbinə ana Təbrizin Yazılır bir gəncin son vəsiyyəti; Sizin etdiyiniz hər cinayəti, Yazır üfüqlərə qanlı şəfəqlər; Yazır doğan günəş, açılan səhər... Coşan hər dağ səli, hər irmaq yazır; Əgər siz yazmırınız bu torpaq yazar.

Qartal ömrü

tinin 70-ci ili ərəfəsində onun nəsillərə örnek ömür yoluna nəzər salarken, Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin yaradənləri, rəhbərləri, "21 Azər"ə qovuşdurulanları, haqq yolunun minlərlə qurbanlarını xatırlayarkən həyatın mənasını fəzalarda azad qanad çalmaqda gəren qartal xislətlilərimizin dünən də, bu gün də saya gəlməzliyindən qürur duyuruq. Belə potensiala malik xalqın sıraları tükənməz, iradəsi yenilməz, məramı daim həyatıdır. Şəhidlərimizin nəsillərə örnek bioqrafiyaları isə bir məktəbdür. Onun saf xislətlili pedaqoqlarının müdavimi olmaqdan hamımız qürur duyarıq.

Firudun İbrahimim də həmin məktəbin təsisçilərindən, əbədi müəllimlərindən. Bilirsiz cəmi 25 yaşında bütün İran mühitində tanınmaq, minlərlə həmyaşidindən seçilək, xalqın hörmətinə qazanmaq özü bir ilahi vergidir. Heç də hər kəsə belə sinndə nəsib olmayan vergi. Bunun bir səbəbi ötən əsrin əvvəllərində Səttərxan, Şeyx Məhəmməd Xiyabani ki-

mi məşhur şəxsiyyətlərin cinahdası olmuş İbrahimilər nəslinin imici ilə bağlıdır, digeri onların mənəvi keyfiyyətlərin dən qaynaqlanır. Bu insanların adları İran xalqlarının bəşəri hüquqlarının təsbitini qarşıya məqsəd qoyan Xalq Partiyasının, Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin bütün yaradıcıları, aparıcı nümayəndələri kimi şanlı tarihimizə əbədi yazılib.

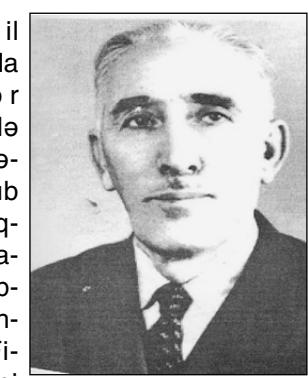
Atam Rza kişi də haqları tapdalanan munlərdən biri kimi taleyini Azərbaycan Demokrat Fırqəsi ilə bağlamışdı. Mən də Ərdəbil nahiyyəsində hələ uşaq ikən fədailərə kömək etməkdən zövq alardım. Atam mühacirətə 1949-cu ildə gəlmək imkanı tapdı. Elə həy 1946-cı ilin dekabrından sonra başlanılan total qətllərdən, təqiblərdən, edamlardan yanğı ilə danişirdi. Ata-oğul İbrahimilərin də şəhadəti necə qürurla qarşılıqlarını hər dəfə danışanda gözlərini cəlladları vurmaq hazır qıçılçım bürüyürdü. Atama Firudin İbrahiminin Milli Hökumətin Baş Prokuroru kimi necə ədalətli şəxs olması müxtəlif

mətbu orqanlardan oxunan yazıldan, tədbirlərdəki söhbətlərdən məlum idi.

F.İbrahimim təkidlərə baxmayaraq 1946-cı ilin 12 dekabr gecəsində ADF MK-nin binasını tərk etməmişdi. 34 saat oranı İran hökumətinin Təbrizdə düzəltdiyi qaragürüşü dəstələrinin hücumlarından məsləkdaşları ilə qorumuşdu. Mühacirətdə şair və yazıçıların onun barəsindəki əsərlərini, fırqə mətbuatımızda gedən yazıları mütaliə edəndə Firudin İbrahimim kimi şəxsiyyətlərin timsalindəki potensialımızdan daim iftixar duymuşam.

Məsləkdaşlarının etimad və seçimi ilə üç ildir ki, vaxtı ilə Seyid Cəfər Pişəvəri, General Qulam Yəhya, Əmirəli Lahrudi kimi meridianların yaxşı tanıldığı inqilabçıların, ictimai-siyasi xadimlərin rəhbərlik etdikləri bir partiyənin sükanı mənə etibar olunub. Firudin İbrahimim də hər iki təşkilatın ilk üzvlərindən, aparıcı simalarından sayılır. O, qartal ömrü yaşadı, bizlər də örnək oldu. Yolumuz davam edir!

**Görkəmli inqilabçı
Seyid Cəfər Pişəvəri
ilə 11 il Qəsri Qacar
zindanında yatmış Məmə
Dehqanının xatirələrindən**

Məmə Dehqanı

- 1946-ci il dekabrın 10-da d ü s m e n l e r teyyarə ilə Təbrizin üzərindən uçub şəhərə vərəqlər töküdü za-man Firudin İbrahimim ilə söhbət edirdim. Firudin İbrahimim düşmən təyyarələrini gördükdə dedi: "Tehran hökuməti bizə xainəsinə basqın etmişdir. Biz ruhdan düşməməliyik, torpağımızda, silahlı qüvvələr toplamaq, çəşqinqılığa yol verməmək, xalqın ruhiyyəsini yüksəltmək kimi mühüm vəzifələr durur. Böyük fəallıq və fədakarlıq lazımdır. Bizim xalqımız mübariz xalqdır. Onlar başlıqları mübarizəni başa çatdırı bilərlə..."

... Firudin İbrahimim həqiqətən Azərbaycan Demokratik Fırqəsinin rəhbərliyi altında Azərbaycan xalqının qələbəsinə möhkəm inanırdı.

**"Azərbaycan" qəzeti,
18 yanvar 1958-ci il**

Azərbaycan xalqının ləyqətli oğlu Firidun İbrahimini Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin Mərkəzi Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Milli Məclisinin nümayəndəsi, Milli Hökumət zamanında Azərbaycanın Baş Prokuroru olmuşdur.

O, 21 noyabr 1918-ci il təxində Astara şəhərində dünyaya gəlmışdır. Firidun İbrahimini 1941-ci ildə, Tehran universitetinin hüquq fakültəsində təhsil aldığı zaman, İran Xalq Partiyasının sıralarına qoşulmuşdur. O, tələbə hərəkatında feal şəkildə iştirak etmişdir. Ədəbi fəaliyyətinə universitetə qəbul olduğu ilənən başlamış və tez bir zamanda siyasi məqalelər də yazmağa başlamışdır.

Firidun İbrahimini 1943-cü ilədə Seyid Cəfer Pişəverinin vəsittəsilə "Ajir" qəzeti təsis olunduqdan sonra bu mətbu nəşrə əməkdaşlığı başlamış və həmin ildə də redaksiya heyətinin üzvü seçilmişdir. O, öz məqalələrində imperializmi və onun yerli əlaltılarını ifşa etmiş, "Ajir" qəzətində fealiyyəti ilə yanaşı İran Xalq Partiyasının nəşrləri üçün də məqalelər yazılmışdır. F.İbrahiminin yazıları ardıcıl olaraq İXP-nin resmi orqanı olan "Rəhbər", antifaşist "Mərdom", Fəhlə və Zəhmətkeşlər Birliyinin Birləşmiş Mərkəzi Şurasının orqanı olan "Zəfər" qəzətlərində və digər mütərəqqi mətbuat orqanlarında çap olunmuşdur. Azərbaycanda çıxan "Xavəre nou" (Yeni Şərq), "Azərbaycan" qəzətləri və sair demokrat mətbuat orqanları ilə də əməkdaşlıq etmiş, onlar üçün günün içtimai-siyasi məsələlərinin təhlilinə həsi olunmuş çoxlu sayda məqalelər yazılmışdır.

Firidun İbrahimini 1945-ci ilin may ayında Tehran universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdir. O, ana dilindən başqa fars, fransız və ərəb dillerini də mükəmməl biliirdi. Universiteti bitirdikdən sonra İran Xarici İşlər Nazirliyi və "Ettelaat" qəzeti tərefindən ona defələrlə iş teklifi gelse də, xalqına xidməti özünün əsas vəzifəsi hesab edən F.İbrahimini bu teklifləri qəbul etməmiş və öz ana yurdu Azərbaycana qayıtmışdır.

5 sentyabr 1945-ci il tarixinde ADF-nin rəsmi orqanı "Azərbaycan" qəzətinin ilk sayı neşr olundu. Firidun İbrahimini elə həmin tarixdən də "Azərbaycan" qəzeti ilə əməkdaşlığı başladı. Onun Azərbaycan mədəniyyəti, tarixi barədə məqalələri Azərbaycan xalqının milli qürur hissini oyanmasında mühüm rol oynadı. Firidun İbrahiminin "Azərbaycan" danışır...iftخارlı tariximizdən bir neçə parlaq səhifə" başlıqlı yazıları 31 oktyabr - 21 noyabr 1945-ci il (9-30 aban 1324-cü il) tarixləri arasında "Azərbaycan" qəzətinin (ADF orqanı) 42-ci sayından başlayaraq 60-ci sayı da daxil olmaqla 19 sayında ayrı-ayrı başlıqlarla çap olunmuşdur. Bu yazıları F.İbrahiminin müqəddiməsindən və Azərbaycanın qədim tarixi, əhali, onların milli kimliyi, bu diyanətin azadlığı və istiqlaliyyəti uğrunda apardıqları mübarizə və fedakarlıqları, mədəniyyət tarixi, dövlət və ordu quruluşu, ədəbiyyatı, xətti və dili, siyasi təşki-

latları, məzhebləri, geyim, adət və ənənələri barədə 19 məqalədən ibarətdir.

Qeyd olunmalıdır ki, Firidun İbrahiminin həmin məqalələr toplusu 2009 ve 2015-ci illərdə Təbrizdə Cəmşid Pur İsmayıllı Niyazinin tərcüməsi və Hüseyin Kuzəkonanının müqəddiməsi ilə "Qədim Azərbaycan tarixi haqqında qısa məlumat" adı altında 180 səhifədə çap olunmuşdur. 2015-ci ilin iyun ayında "Sürgündə Güney Azərbaycan

etmişlər? İsteyirəm ki, azad və demokratik bir cəmiyyətdə özüne aid yerini və mövqeyini əldə etmek üçün ayağa qalxmış Azərbaycan millətinin həqiqi kimliyini bütün dünyaya bildirməm".

Həmin müqəddimədə Azərbaycan dili və mədəniyyətinə münasibətdə şovinistlər tərefindən həyata keçirilən melum siyasetə işaret edən müəllif yazar: "Avantüristlər Azərbaycan mələtinin dili, mədəniyyəti və adə-

etmiş xalqları sırasında assurlar və babillər yanaşı dayanırdılar. Amma tarixi tədqiqatlat göstərir ki, pars (fars) xalqı mədəniyyət və yaşayış tərzi baxımından madlara nisbətdə xeyli geri qaldılar..."

Firidun İbrahimini həm yazıları və həm əməlləri ilə millətinin dünyada layiq olan yerini bütün dünyaya tanıtındı və Azərbaycanın şəhidlik tarixində ən müqəddəs və uca zirvə də məhz ona aiddir.

Firidun İbrahimini - Azərbaycanın danışan dili Firidun İbrahimini şəxsiyyəti- iftixarlı tariximizin parlaq səhifəsi

(iran) Qələm Əncüməni" saytında Əhəd Vahidi tərefindən kitab barədə "Tərcümə və təhqiq, yoxsa təhrif və texribat?" başlığı altında tənqid bir yazı getmişdir. Ə.Vahidi həmin yazısında Firidun İbrahimini çox böyük ehtiramla yad edərək qeyd edir ki, onun "Azərbaycan" qəzətində (ADF orqanı) "Azərbaycan danışır...iftخارlı tariximizdən bir neçə parlaq səhifə" başlığı altında dərc olunmuş məqalələri 1946-ci ildə "Sovet Mədəniyyəti Evi" tərefindən Təbrizdə fars dilində "Azərbaycanın qədim tarixi haqqında" adı ile çap olunmuşdur. Yazi müəllifi haqlı olaraq öz təccübünü də bildirir ki, Firidun İbrahiminin həm "Azərbaycan" qəzətində və həm "Sovet Mədəniyyəti Evi" tərefindən fars dilində çap olunmuş yazılarını Cəmşid Pur İsmayıllı Niyazi hənsi dildən yenidən fars dilinə tərcümə etmişdir? Əhəd Vahidi eyni zamanda onu da qeyd edir ki, Firidun İbrahimini istər "Azərbaycan" qəzətində və istərse "Sovet Mədəniyyəti Evi" tərefindən nəşr olunmuş toplusuna özü müqəddimə yazdığını halda, görəsən professor Hüseyin Kuzəkonanının müqəddiməsinə nə ehtiyac var idi? Həqiqətən də, 2009 və 2015-ci illərdə Təbrizdə Cəmşid Pur İsmayıllı Niyazinin tərcüməsi və Hüseyin Kuzəkonanının müqəddiməsi ilə "Qədim Azərbaycan tarixi haqqında qısa məlumat" adı altında 180 səhifədə çap olunmuş kitabın yalnız 41 səhifəsi Firidun İbrahiminin qələminə məxsusdur, amma onun öz qələmi ile yazılmış "Müqəddime" bu kitabdan tamamilə çıxarılmışdır. Qalan 139 səhifədə isə cənab Kuzəkonanı Firidun İbrahiminin Azərbaycan mədəniyyət tarixi barədə yazılarını şovinistlərin mənafeyinə uyğun uzunuzadı şərh edir, oxucunu Firidun İbrahimini amallarından yayındırmaya çalışır.

Firidun İbrahimini isə öz müqəddiməsində bu toplunun tertib olunması barədə əsl məqsədini şərh edərək yazar: "Bu xatirələri yazmaqda ilk məqsədim budur ki, Tehran boşboğazlarını yerində oturdum. İkincisi, azadlıqsever və iftخارlı millətimin hüququnu, tarixini və parlaq mədəniyyətini müdafiə etməklə göstərim ki, o kimdir, tarixi keçmiş nədir və ulu babaları kimlər olub və öz milli heysiyətlərini qorumaq üçün hansı fədakarlıqları

12 dekabr 1946-ci il tarixdə İran şahının Azərbaycana xəyanətkar həməlesi zamanı Firidun İbrahimini öz yoldaşları ilə birlikdə ADF MK-nin binasında səngər yaratmışdı, 34 saatlıq silahlı çatışmadan sonra onlar həbs olundular və zindana salındılar. Firidun İbrahimini zindanda öz məsələdaşlarına deyirdi: "Əslən dövlətdən və şahdan əhv dələməyin. Biz bu cənablarla və saha əhv lənətləri göndəririk".

Iranın xəber agentliklərinin nümayəndələri mətbuat səhifələrində Firidun İbrahimini ilə zindanda keçirdikləri görüşləri eks etdirən yazılar dərc etmişdilər. Nüümə kimi onlardan birini oxucuların diqqətinə təqdim edirik:

"Ondan soruşduq: Siz prokuror olduğunuz zaman hansı işləri icra etmişiniz?

O cavabında dedi: Biz məbusların cinayet işlərini araşdırırdıq, mürtəcə qanunlar əsasında həbs olunan günahsız insanları azad etdi. Xalqın hüquqlarını müdafiə etməklə onları satqın hakimlərin zülmündən xilas etdi.

Sual etdi: Bəs, o xalq haradadır, niye sizin ölümünüzü istədilər?

Cavab verdi: Mənim kimilərin ölümünü isteyənlər imperialist ağalarının göstərişlərini yeriňe yetirən mürtəcə Tehran hökumətidir. Bu gün xalqımızın əl-ayağı, fəhlə, kendli, zəhmətkeş və həmçinin əli qələm tutan ziyanlılar dənələrini bağlamışdır. Amma bu əsərət zəncirləri əbədi deyil və onları qüdrətli əlləri ilə açılaşdırır.

Zindanda qaldığı 6 ay ərzində ağır işgəncələrə meruz qalan, bütün bu çətinliklərə dözen Firidun İbrahimini fəxrə deyirdi: "Mən öz ömrümü Azərbaycan zəhmətkeşlərinin və bütün İranın azadlığı və səadəti yolunda sərf etmişəm. Bu zaman içərisində çalışdım ki, öz vəzifəmə şərəflə yerinə yetirim. Mən xalq məbarizəsinin sələləri içərisində tərbiye olunmuşam. Bu üzdən də özümü xalqa xidmetdə borclu biliyəm və müqəddəs məbarizə yolu tutduğum üçün fəxr edirəm. Məbarizəmin bu axır məhələlərində də öz iradə və cəsarətimi qoruyacağam".

O, satqın şah rejiminin təşkil

etdiyi məhkəmədə özünü müdafiə edərkən, əslində bütün İran xalqlarının və zəhmətkeşlərinin hüquqlarını müdafiə edirdi və imperialistlərin cinayətlərini, onların daxili nökerlərini ifşa edirdi. O, məhkəmədəki çıxışlarında demişdi: "Gələcək zəhmət təri təkən, işin çoxluğundan əlləri qabar bağlanmış insanlarındır. Həmin qabarlı əllər bütün zindanların və işgəncə yerlərinin qapılarını açacaq, bütün cəllad və zülmkarları məhv edəcəkdir.

Gün gələcəkdir ki, bütün İran xalqını öz hüquqlarından məhrum edənlər, onların mədəniyyət və milli qururlarını tapdalayınlar və öz ciblərini və kisələrini qızılıla doldurmaq xatirinə zəhmətkeş insanları istismar edənlər xalq qarşısında törətdikləri xəyanət və cinayət əməllərinə görə cavab verməyə məcbur olacaqlar".

Pehlevi şahlıq rejiminin polad iradəli mübarizlərə cavabı edam oldu. Edamdan iki gün önce Firidun İbrahimini Paris Sülh Konfransına gedərkən aldığı kostyumun zindana göndərilməsini istədi. Edam olunacağı gün bütün gecəni zindandakı yoldaşları ilə səhbət etdi. O, insanların cəmiyyətə və xalqa münasibət vəzifələrindən, mübarizə ilə keçən həyatın şirinliyində danışdı. Sübh tezden, üzünü qırıldından sonra ağ köynəklə kostyumu geyindi, qırızlı qalstukunu boynuna vurdu. Səliqəsinə xüsusi diqqət yetirdi. O, bəzi yoldaşlarının təccübünü görüb onlara dedi: "Biz öz həyatımızı bütünlükə paklıq və şərafet içərisində keçirdik, niya dar ağacı altında pərişan halda görünmeliyik?"

Firidun İbrahimini 1947-ci ilin 23 mayının səhəri saat 4-de Təbrizin Səttarxan xiyabanında, "Gülüstən" bağıının qarşısında meydanda edam olundu. Kəndir boynuna salınmamışdan önce gözlərini qapadı və vidası əlaməti olaraq başı ilə Səvalan dağı qarşısında təzim etdi və sonra cəlladların cəkic zərbəsi kimi fərqinə vardıqları uca səslə dedi:

"Yaşasın Azərbaycan!
Yaşasın azadlıq!
Məhv olsun istibdad!
Yaşasın İran xalqlarının birliliyi!"

Həmin gün bütün Azərbaycan xalqı matəmə qərəq oldu. Təbrizin mübariz cavanları mitinq və etiraz nümayişləri, "intiqam komitələri" təşkil etdilər.

Bilirik ki, Firidun İbrahimini şəxsiyyəti, sürdüyü ömr, Azərbaycanın azadlığı uğrunda keçdiyi mübarizə yolu, göstərdiyi qəhrəmanlıq, milli kimliyimiz və varlığımızı bütün dünyaya tanıtmaq işində qələmindən çıxan yazılar günümüzün gəncliyi və gələcək nəsillərimiz üçün örnek olacaq və uğrunda şəhid olduğu gün də gələcəkdir.

Bayramzadə Səməd Zülfəli oğlu, tarix üzrə fəlsəfə doktoru

Firidun İbrahimî

Nizami, dar ağacına gedərkən şadlıq eden bir qəhrəmanın əfsanəsini yaratmışdır. Həmin qəhrəmandan soruşular: "Bir neçə dəqiqə sonra ölücəksen, niyə sevinsən?" O:

- Bu az qalan ömrümü nə üçün qəm-qüssə işində keçirim? - deye cavab verir.

Bu qəhrəmanı, həyatı tərənnüm edən, mübarizə və yaşamaqda mənə tapan böyük şair xəyalı yaratmışdır. Lakin belə mərd və meğrur qəhrəmanlar yalnız şair xəyalının məhsulu olsayıdı, xalqlar tarixi çox kasib və yeknəsəq olardı. Azadlıq döyüşləri və inqilabi mübarizələr hər xalqın tərəfəndə yüzlərlə belə qəhrəmanlar yetişdiriyi üçün romantik bir gözəlliyyə malikdir. Azərbaycan xalqının 1945-1946-ci illərdə İran istibdadi və əsareti əleyhine aparlığı şərəflə azadlıq mübarizesinin qızıl səhifələrində de Nizami əfsanələrinin qüdrət və gözəlliyyini saxlayan yüzlərlə bu cür qəhrəmanların şəkli çəkilmişdir. Budur, o şəkillərdən birisi, tamaşa edin.

Amerikan - ingilis tankları və təyyarələri ilə Cənubi Azərbaycana soxulmuş, onun şəhər və kəndlərinə xarabazara çevirən İran işğalçı orduları Təbrizi qana boyamışdır. Qəhrəman demokratlar amansızcasına təqib olundular. Onları günün gönorta çığı sorğusuz-sualsız güllələnir, arvad və uşaqlarını diri-dirisi quyluları atır, qızlarını soyundurub kückələri gəzdirdirlər. Mürtecelər canlı insan bedənidən məşəllər düzəldir və demokratların evlərinə talan edib yandırırlar. Təbriz məhbəsləri ağızına qədər adamla dolu idi.

Məhbəslər və dar ağacları -

Iran ordusu və zabitlərinin Təbrizə getirdiyi hədiyyə idi. Sübh açılların bu məhbəslərdən çıxarılanlar dar ağaclarında öz şərəfi və namuslu həyatlarını başa vururdular... Belə bir zamanda, məhbuslardan birisinə sehər tezden asılıcığını bildirmişdilər. Bütün gecəni ölüm hökmü altında yaşayan ve yoldaşlarına insanın xalq qarşısındaqə borcundan, mübarizə və həyatın şirinliyindən danışan məhbus sübh açılların durub səliqə ilə üzünü qırxmış, temiz köynək geyib təzə qalstuk bağlamışdır. Təccübə:

- Bu nə üçün? - deyən yoldaşına o, belə cavab vermişdir:

- Biz təmiz və aydın bir həyatla yaşaşıq, nə üçün dar ağacı altına əzgin və cırkıli gedek?...

Bu qəhrəmanın adı Firidun İbrahimovdur. O, Azərbaycan Demokrat Partiyasının üzvü, milli dövlətin prokuroru idi. Onu şəxşən tənianyanlar bilir ki, Firidun ancaq bu cür hərəket edə bilərdi.

İnsanların əksəriyyəti mütərəqqi ictimai eqidə və tarixi həqiqətlərə böyük təcrübə, müşahidə və mübarizə neticəsində səhv və būdrəmələri olan bir yol keçidkən sonra gəlib çıxırlar. Elə insanlar da olur ki, onlar bu həqiqəti bərdən-birə qavramasalar da, yalana da uymurlar, ağır səhvələrə yol vermedən mütərəqqi ictimai ideyali dərk edirdilər. Belələri əksərən xalqın içindən çıxmış xalq həyatı ilə yaşıyan və yüksək təbiətli adamlar olur. Onlar bir dəfə könül verdikləri idealdan neinki bir daha dörnmək, hətta soyumaq, süstələşmək nə olduğunu bilmədən getdikcə daha qızığın bir ehtirasla həyatlarını ona həsr edirlər. Firidun İbrahimov belə adamlardan

Yazıcı Mirzə İbrahimov,
Azərbaycan Milli Hökumətinin
təssübkeşlərindən

idi. O, Azərbaycanın milli azadlıq və İranın demokratik inkişaf idəlinə qəti iman getirənlərdən idi.

Firidun 1918-ci ildə Astarada doğulmuşdu. Yeddiililik məktəbi orada qurtarmış, sonra Tehran darülfünunun hüquq fakultəsində ali təhsil almışdı. Onun həyatı evvələn xalq ilə bağlı olmuşdur. O, hələ uşaq iken, atası mütərəqqi görüşləri üçün müstəbid Rza xan tərəfindən Azərbaycandan sürgün edilmişdi.

1945-ci ilin axırları, Cənubi Azərbaycanda demokratik dövlətin yaranmasının ilk günləri idi. Hələ Zəncanda satqın mülkədar Zülficərinin quldurları, Urmiyədə sərhəng Zəngənənin hərbi hissəsi demokratik xalq hakimiyyətinə təbe olmaq istəməyib qanlı terror düzəltmişdi. Müstəbid və mürtece

iran dövlətinin qoşunları Azərbaycana girmek üçün Qəzvinin qapısında - Kirəcdə dayanmışdı. Belə bir zamanda Firidun İbrahimov Pişəvəri tərəfinə yenice prokuror təyin edilmişdi. Pişəvərinin və milli dövlətin prokuror seçərkən Firidunun namizədiyiini irəli çekməyinin də xüsusi mənası vardı: məlum olduğu üzrə məhkəmə İran həkim dairələrinin qanlı əməllərini pərdələyən və soyğunçuluq üçün istifadə etdiyi mühüm vasitələrdən birisidir. Buradakı rüşvətxorluq, satqınlıq, böhtən və ədalətsizliyin təsviri qeyri mümkündür. Buna görə də milli demokratik dövlət ancaq xalqa məhəbbəti, təmiz vicdanı və namusu ilə tanınmış bir adama prokurorluğunu etibar edə bilərdi. Belə bir zamanda Firidun İbrahimov işə başlamışdı. O, bir yandan köhnə, pozğun əxlaqlı prokuror işçilərini yeni, xalq üçün yaşıyan məsələli və vicdanlı adamlarla əvez edir, o biri yandan xalqın qəddar düşmənleri, xarici imperialistlərin satqın nökerleri olan mürtecelərlə amansız mübarizə aparırı.

Onun ilk ateşin çıxışı Azərbaycan xalqının cəlladı, silahsız Urmiya demokrat kəndlillərinin tanklarının altında ezmış sərhəng Zəngənənin mühakiməsində olmuşdu. Firidun aydın və kəsgin dəlillərlə Zəngənənin cinayetlərini sübut edərək ona ölüm cezası tələb etmişdi. Sabahısı liberal təbiətli və hər işdə "mötədil siyaset" tərəfdarı olan bir ağa "xeyirxahlıqla" Firiduna müraciət edərək:

- Oğlan, sən hələ çox cavan-

san-demişdi-dünya görməmişsən, mənim sözlerimə qulaq as, bilməy-bilməy ki, bu işlərin axıri hara gedib münçər olacaq, niyə belə tünd başlamışan. Niyə özünə düşmən qazanırsan. Bir fürsətdir keçib əlinə, olmuşan mündələlümümi, istifadə elə, özünə dost qazan. Demirəm Zəngənəni təmizə çıxart, yox, amma ölüm də tələb eləmə...

Bu sözlərdən Firidunun siması ona xas olan qəribə bir uşaq təbəssümü ilə işıqlandı:

- Deməli xalqın mənə etibar etdiyi vəzifədən bir sərmayə kimi istifadə edim? Yox! Mən bunu bacarmayacağam. Bizim hərəkat Azərbaycan tarixinin parlaq və müqəddəs bir sehifəsini təşkil edir. Bu hərəkat köhnə quruluşu dağıtdığı kimi köhnə əxlaqi da dağıdır. Biz xalq işindən şəxsi xeyrine istifadə edən fasid və əxlaqsız adamların yolunu tuta bilmerik. Belə etsək gələcək nəsillər bize lənət oxuyar. Biz dostla da, düşmənələ de "müdara etməyə" çalışan, pisə də yaxşı kimi boyun əyen bazar əhlinin əxlaqi ilə yaşıya bilmerik. Biz əsri siyaset və idealla meydana çıxmış bir fırqənin övladıq. Bu fırqənin bayrağında "xalq və azadlıq" sözleri yazılımışdır. Bu iki söz bizim bütün məramımızdır. Ona zidd olan her kəs bizim düşmənizdir və ölümə layiqdir.

Firiduna "nəsihət" vermək istəyən ağanı bu sözlər qane etmədi, hətta onlardakı mənə və məntiq, deyəsən, ona qətiyyən anlaşılmaz göründü:

(Ardı səh. 5-də)

dan çıxmasına nücat verməkdir... Mən gənclərimizin az bir zamanda böyük müvəffəqiyyətlər qazanmasını, xüsusən özlərinin birinci qurultayı təşkil etməyə müvəffəq olmalarını uğur sayıram.

Qurultaya təşkilatın Məram-name və Nizamnaməsi qəbul olundu. Mərkəzi Komitənin Prezidium üzvlüyüne Məhəmməd Bağır Zehtablı, Əqdəs xanım Məmizadə, Həmid Məmmədzadə, Həmid Səfəri, Əsləm Sərrafı, Birhanəddin Sübhi, Əli Şəmida, Çəşməzər, Ağazadə (sədr) və başqları seçildilər. Qeyd edək ki, bu təşkilatın 20 yaşa çatmış gənclərinin əncümən seçkilərində fəal iştiraki, fəhlə və kəndlilərin savadlanmalarına, zabitlik və ixtisas məktəblərinə göndərilmələrinə, şəhərlərdə asayışın qorunmasına, fədai və xalq qoşunları dəstələrinə konsert və tamaşalar verilməsinə, öm cəbhədəki fədailərin ailələri ilə əlaqə saxlamalarına, tikinti və abadlıq işlərində xalq hakimiyyətinə kömək göstərmələri bir vəzifə olaraq onlara həvalə edilmişdi. Qurultaya bu məsələlərdən ətraflı səhəbet getdi və bir sıra qərarlar qəbul olundu.

Bilirsiz, mən həm də İbrahimimər nəsilinin heyranıyam. Qəni kişi ilə yanaşı övladları Firidun və Ənuşirəvanın da adları mübarizə tariximizə həkk olunub. İrc xanım ən genç fədai sayılırdı. Tarix elmləri doktoru İranduxt xanının da qələmi, axtarışları sonadək haqq işinə xidmet etdi. Bu özü də böyük xoşbəxtliyidir!

Onu ilk dəfə Təbrizdə - Azərbaycan Demokrat Cavanlar Təşkilatının qurultayında görmüşəm

İllər nağıllarda deyildiyi kimi sanki qus qanadında pərvaz edir. Tezliklə Firidun sevərlərin istirakı ilə anım mərasiminə toplaşacaq. Ona hüsn-rəğbətlərinə gəlməzliyinə istinadən bilirəm ki, tədbirdə qələbəlik hökm sürəcək. Üstəlik bu qəbildən çoxsaylı insanların qınağına da tuş gələcəyik. Çünkü Firidun İbrahimov o taylı, bu taylı milyonların qəlbində özünə əbədi məskən salan, qibtə ediləcək şəxsiyyətlərdəndir.

Heç şübhəsiz belə nikbin duyğuların qürur duyarken gözlərim zaldə onu görünənləri, elini sıxanları axtaracaq. Cəmi üç nəfər qaldığımızdan, necə dəyanetli şəxsləri itirdiyimizdən səxni keçirsem də el məhbəbətinin, F. İbrahimovun tarixdə, könlüllərdə əbədi saxlamağı özürlərinə borc bənlərinin ilə ilərtidiginiň şahidi olmaqdən zövq alacağam...

Mən onu ilk dəfə 1946-ci il iyulun 6-da Təbrizdə (1325-ci il tərəfinin 15-i) Azərbaycan Demo-

krat Cavanlar Təşkilatının (ADCT) birinci qurultayında görümsəm də Ərdəbil cavanlarının əksəri kimi mən də F. İbrahimovu qiyabi taniyirdim. "Ajir" və "Azərbaycan" qəzetlərinə dolğun vətənərəver məqalelərinin qazandırıldığı pərəstişkarları saya gəlməz idi. 26 yaşlı hüquqşunasın Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Prokuroru təyin edilməsi təcəübə doğursa da qısa müddətə məsələlərə obyektiv yanaşması, qanunu, ədaləti üstün tutması, haqqı tapdananların yanında olması ilə dərin rəğbet qazanmışdı.

Qurultay üçün Təbrizin ən böyük zalı ayrılmışdı. Azərbaycanın her yerindən seçilən onlarca gənə oğlan və qız nikbinlik hissi ilə ali məclisə qatılmışdı. Şairə Mədini Gülgünlə də orada tanış oldum. Bizzət M. Didekunan çıxış etdi və Ərdəbil cavanlarının "21 Azər" Hərəkatının nətiliyətlerinin qorunması üçün her cürə fədakarlıq hazırlıq oldu. Məni Firidun İbrahimov ilə də o, tanış etdi. Sonralar xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovun "Gələcək gün" romanında həmin şimal gərkəmlili, şüx geyimli, zabitli gəncin obrazının təsvirini oxuyarkən sanıram o, canlı insan surətində məni yənə salamlayır, xoş əhval-ruhiyyəmə yeni nikbinlik notları əlavə edir.

Əslində o vaxtadək simasını

Ədilə Cərnibulənd,
"İranlı Mühacirlər Cəmiyyəti"
İctimai Birliyinin idarə Heyətinin
üzvü, tibb elmləri namizədi

maarifsz və melumatsız bir millət bu günkü dünyada seadətə çata bilməz. Kor-koranə hərəket edən bir cəmiyyət sonda heç bir yana çıxa bilməz və səhrlərdən çəşib qalar. Bizim hədəfimiz əvvəl Azərbaycan xalqının azadlığını təmin edib, İranda demokratik rejimi bərpə etməklə iranlıların həməsinin irtica boyunduruğu altın-

Yazıcı Mirzə İbrahimov

Firidun İbrahimini

(Əvvəli səh. 4-də)

- Oğul, məram məramlığında, adama yaşamaq da lazımdır. Adam gərək bir sabahki gününü də düşünsün, birdən olmadı belə, oldu elə. Pişəvəri getdi, Tehran gəldi, Zəngənəni, ya qeyri bir Zəngənəni də getirdi qoydu Təbrizə valı. İndi elə tərəpə ki, onda özünü dar ağacına çəkməsinlər. Mən bunu deyirəm. Yəni deyirəm ki, adam özü-özüne ölüm hökümü çıxarmasa yaxşıdır.

Firidun çox ciddi bir hal aldı:

- Siz güman etməyin ki, mən elə bir günün mümkün olacağını düşünmümişəm. Yox, men onu sizdən qabaq düşünmüştəm, cunku mən Tehranın satqın dairələrini də, onların Vaşinqton və Londondakı ağaların siyasetini də sizdən yaxşı bilirəm. Lakin elə o günün düşündürüm üçün də mən Zəngənələre ölüm hökmü tələb etmişəm. Cənub biz xalqın taleyi ilə ehtikar edən alış-verişçilər deyilik, onun azadlığı yolunda mübarizəyə qalxmış sərbəzliq. Ölüm bizi qorxurmutur.

Bir müddət sonra başqa bir canılər dəstəsi Təbriz xalq məhkəməsinin karşısına durmuşdu: bu dəstəye təbrizlilər arasında məşhur olan qarnı yirtiq Kazım başçılıq edirdi. Bu adam, sinfi mənsubiyətini itirmiş, yol kəsən, cibə girən, ev yaran, qatil bir şəxs idi. Onun dəstəsi, gecə adamların qabağını kəsib başından papağını, əynindən paltarını çıxarırlar, həyansız evlərə soxularaq cavan qız ve gəlinləri zor-

layırlar. Tehran mürtəceləri və Seyid Zyanın tapşırığı ilə qarnı yirtiq Kazımın faşist tipli dəstəsi siyasi terror və suiqəsdər teşkil edirdi. Bu dəstənin mühakiməsində də Firidun atəşin çıxış edərək siyasi qatillər, əhalinin əmin-amanlığını pozanlar, içtimai müşaşət qanunlarını və əxlaqını saymayanlarla amansız olmağı tələb etmişdi.

Az bir müddətdə Fridun Azərbaycan məhkəmə və prokuror işçilərini əsasən doğrudan da xalq işinə sadıq və namuslu şəxsərən seçə bilmədi.

Firidun açıq fikirlə, qabağı gören, Azərbaycan, fars və fransız dillərini mükəmməl bilən bəylət xadimi idi. Onun geniş məlumatı vardi. Tarix, felsefə və ədəbiyyat elmlərinə dərindən bələd idi. O, ağıllı yazıları və məruzələri ilə xalqın məhəbbətini qazanmışdı. Azərbaycan xalqının qədim babaları olan mədiyalılarının heyat və mübarizəsinə dair "Azərbaycanın qədim tarixinən" adlı kitabı qiyəmtli tarixi bir əsərdir. Bu əsərində Firidun, qədim Mədiya dövlətinin bugünkü Azərbaycan (şimali və cənubi) torpaqlarında əmələ gəldiyini göstərir. Azərbaycan xalqının mədiyalılarının İran müstəbidlərinə qarşı apardığı şərəflə mübarizələri tarixi və məntiqi dəlillərlə sübut edir. Kitabda adı çəkilən və sitatlardan gətirilən qədim və müasir ədəbiyyat müəllifin geniş məlumat sahibi olduğunu göstərir.

Firidun İbrahimini son dərəcə

təvazökar, xoşrəftar, mədəni bir insan və yaxşı yoldaş idi. Düzlük və sədaqət onun xasiyyətinin əsas cəhətləri idi. Firidun Azərbaycan xalqının azadlıq mübarizəsinə son nəfəsinə qədər sadıq qaldı. O, gənc və saf həyatını xalqımızın qəddar düşmənləri olan İran mürtəceləri əleyhinə vətənin azadlığı və səadəti yolunda mübarizədə qurban verdi. Azərbaycan xalqını böyük övlad məhəbbəti ilə sevən Firidun İranda yaşayan başqa xalqlara da azad və xoşbəxt həyat arzu edirdi. O deyirdi:

- İnsanlar arasında ümumən ədavət toxumu səpmək çirkin işdirse, xalqlar arasında ədəvət törətmək yüz qat çirkin və murdar işdir.

Şərqi mezmum xalqlarından birisinin övladı olan Firidunun qəlbində imperializmə, xüsusiən ingilis və amerikan imperializmənə dərin nifreti vardi. O, İran həkim dairələrinin pozğun əxlaqından, məsləksizlik və satqınlığından, xalq kütlələrinin səfələt və geriliyindən danışarkən daim ingilis və amerikan imperializməni lənətlə yad edərdi. O:

- Bu çürük dəstgahı saxlayan ancaq onlardır-deyirdi.

Onun ruhu, metanət və böyüklüyü, imperialistlərə qarşı nifreti məhbəsədə olarkən parlaq bir şəkildə özünü göstərdi. İngilis və Tehran müxbirinin zindanda Firidunla olan görüşü bu cəhətdən çox maraqlıdır. Müxbirlərə verdiyi cavablar göstərir ki, Firidun məhbəsədə də ruhdan

düşməmiş, öz səliqə və təmizliyindən əl çəkməmişdi. Kameranın son dərəcə soyuq olduğunu qeyd edən müxbirler, gözəl bir oğlanın ciyinə qiyəmtli bir şal salaraq peçin yanında durduğunu yazırlar. Firidun müxbirin:

- Siz prokuror olarkən nə iş gördünüz - sualına:

- Biz əsəssiz olaraq zindanlarda çürüyən adamların işinə baxıb azad etdik. Xalq fəsaid və oğru hakimlərin əlindən qurtardıq - deyir.

- Bizi öldürmek istəyen imperialistlərin əmri ilə hərəkət edən Tehran mürtəcelərinin biçaqqı dəstələridir. Xalq isə zəhmətkeş fehlə və kəndlilər, qulluqçu və ziyanlılardır ki, onların da hazırladı və əli bağlanmışdır. Lakin onların bütün zəncirləri qıracağına əmin ola bilərsiniz.

Bir müddət sonra Firidun, müsahibə etmək üçün gələn Amerika müxbirini rədd etmiş və demişdi:

- Mən xalqımın azadlığını boğan bir dövlətin nümayəndəsi ilə danışmaq istəmirəm!

Məzəlum Şərqi bütün namuslu oğulları kimi Firidunun da nəzərləri azadlıq və sosializm vətəni olan böyük sovet torpağına dikilmişdi. O, bütün əzilən ölkələrə işiq və səadətin yalnız sosializm ölkəsdən gələcəyini söyləyirdi:

- Azərbaycan xalqı xoşbəxtir ki, onun arxasında belə qüdrətli və işqli bir ölkə dayanmışdır. Onun varlığı bize ümidi verir. Şimaldakı qardaşlarımız kimi bizi də bir gün əbədi olaraq mürtəce

və istismarçıların ağalığını kökündən uçuracağıq...

Firidun, Azərbaycanda demokrat hərəkat başlanğında da, xalq hakimiyyəti yarananda da, Tehran irticai müvəqqəti qalib gəlib dar ağacları quranda da bu əqidə ilə yaşadı. O, ölümə üzüze gəldikdə belə bu ümidi itirmədi. O, Azərbaycan Demokrat Fırqəsi Mərkəzi Komitəsinin binasını canılardan qoruyaraq atışlığı zaman bu əqidə ilə yaşıyordı.

- Tehran mürtəceləri xalq qəzəbindən qorxaraq Firidunu səhər saat beşde Təbrizin Səttarxan xiyabanının başlanğıcında Gülüstan bağının ağzında edam etdilər. Buna bxamayaq qoca-man Təbriz öz sadıq oğlu ilə ləyaqətlə vidalaşdı. Onun məqrur halda dar ağacına getdiyini görənlər ayaq saxlayır, uşaqlar və qocalar böyük bir kədər içinde dayanıb başını aşağı dikir, başı cadrəli qadınlar uşağına qucağına basaraq: "Ah Firidun!" -deyə göz yaşı tökürdü. Cənub nəcib ürəkli Firidunu xalq böyük bir məhəbbətə sevirdi. Tehran mürtəceləri öz xarici ağalarının əmri ilə Azərbaycanın bu mərd və namuslu oğlunu Təbrizdə dar ağacından asdlar. Onların amansızcasına qətl etdiyi minlərlə qəhrəman kimi Firidunun da adı və xatirəsi xalqın qəlbində əbədi olaraq yaşayır və qocalardan körpələrə qədər hamını "intiqam, intiqam!" deyə mübarizəyə çağırır.

"Kommunist" (indiki "Xalq qəzeti") qəzetindən, 4 iyun 1949-cu il

Mən, əmim Firidun İbrahiminin adını, soyadını daşıyıram. Bu ismi mənə atam - haqq, ədalət uğrunda mübariz Ənuşirəvan Qəni oğlu verib. Gözümüz dünəyaya açandan evimizdə zəngin kitabxana, qalaq-qalaq qəzetlər, jurnallar görmüşəm. Atam ağlım kəsəndən babadan - Qəni kişidən də danışıb, amma əmim barədə səhbətləri bitib - tükənməyib. Onda bilməşəm ki, xalqımızın şərəf salnaməsinə yarananlar sırasında olan bir nəslə mənsubam.

Hüquqşunas peşəsinə seçməyimin səbəbkəri da ilk növbədə valideynlərim olub. Onlar mənə Firidun İbrahiminin nəzərləri ilə baxıblar. Sonralar ədəbiyyatdan, filmlərdən bu sahənin peşəkar, mərd, yenilməz obrazları ilə tanış olanda gələcəyimi hüquqşunaslıqla bağlamağı qətiləşdirmişəm. Bakı Dövlət Universitetini bitirib Azərbaycanın prokurorluq orqanlarında çalışmışım 37 ilin hər gündündə elə samişəm ki, Firidun və Ənuşirəvan İbrahimilər başının üzərində dayanıb nəzarət edirlər. Onlara hər gün vicedən hesabatımı vermişəm. Ötən müddətdə nə vaxtsa rəhbərlik tərəfindən tənbeh olunma, cəzalandırma halları ilə üzləşməmişəm. Dəfələrlə Baş Prokurorluğun tərifnaməleri, qiyəmtli hədiyyələri ilə mükafatlandırılmışım. Bu sistemdən nüfuzlu hesab edilən Azərbaycan Respublikası prokurorluğu orqanlarının Fəxri əməkdaşı adına və döş nişanına layiq görülmüşəm. Hazırda təqəudə çıx-

Mən Firidun İbrahiminin adını, soyadını daşıyıram

Sərəfli ırs

digidim bir vaxtda daxilən təselli tapıram ki, mən onların ruhu qarşısında borcu qalmamışam.

Bunlar öz yerində. Yazıdan məqsədim heç də kimesə hesabat vermək deyil. Sadəcə Firidun İbrahimini barədə məxəzlər, fikirlər, sitatlardan istinadən hər bir azərbaycanlıının, hüquqşunasının ondan niyə nümunə götürəcəyinə qisaca aydınlıq getirmək istəyirəm.

Azərbaycan Milli Hökuməti cəmi bir il ömür sürüb. Amma onun bütün şərq xalqlarına hər sahədə nümunə ola biləcək qanunlar toplusu məzmununa, dölgənluğuna görə, ən əsası cəmiyyətdə yaşından, vəzifəsindən, milliyətdən asılı olmayıraq hər bir şəxsin hüquq və demokratik azadlıqlarını əsas götürməsi ilə yaddaşlarda qalib. Həmin qanunlar insan mənəfeyinə, şərəf və ləyaqətinin qorunmasına, rifah halının yaxşılaşdırılmasına, iş və ictimai faydalı zəhmətin təminatına, Vətənin iqtisadi tərəqqisinə yönələn hər cür xüsusi mülkiyyət hüququnun müdafiəsinə istiqamətlənmişdi.

Milli Hökumətin cild-cild hüquqi bacısı həm də Seyid Cəfər Pişəvərinin rəhbərliyi altında çalışanların, xüsusiət hüquqşunaslarının bunları hasılə getirmək üçün neçə həvəslə, gərgin işlediklərini, bütün bilik və bacarıqlarını yeni cəmiyyətin inkişafına, möhkəmləndirilməsinə sərf etdiklərini göstərməkdədir. F.

İbrahim "Azərbaycan" qəzetində yazdı ki, biz hamımız Azərbaycan Milli Hökumətinin yeni dövrə bizim üçün yaratmış olduğu yeni ictimai, iqtisadi, siyasi şəraitdən ləyaqətlə istifadə edib, öz bacarığımızı nişan vermişliyik. Bundan sonra qanunu pozan və xalqın hüququna təcavüz edən hər bir şəxs ən ağır və rəhimsiz surətdə cəzalanacaqdır...

F. İbrahimı özü zindanda olarkən yüzlərə günahsız insanın amansızcasına cəzalandırıldığını görmüşdü. Özünü müdafiə edən məhbusların 100 nəferindən çoxunun dörd il ərzində məhkəmə qərarı olmadan hebsədə qaldığını müşahidə etmişdi. Milli Hökumətin Baş Prokuroru təyin edilən kimi onların hamısı azadlığa çıxdı. Beləliklə də bütün yağılı vədli rədd edərək qanunun və şəxiyyətin alılıyini əyani surətdə göstərmişdi.

O vaxt əksəriyyətin gümanına belə gəlməzdə ki, dördüncü ostanın başçısı, Urmiyəndə qoşun hissəsinin komandiri, kəsidiy başlarına görə heç vaxt sorğu-suala tutulmayan polkovnik Əhməd Zəngənə barədə kimse ölüm hökmü çıxarmağa cəsarət edə biler. Baş prokuror isə canının xahişinə gələnlərə sərt şəkildə bildirmişdi ki, ağır silahlar, tanklar vasitəsilə qocaları, uşaqları, əliyalın insanları amansızcasına öldürən birisinin həyatda yaşamağa haqqı yoxdur. "Cənub bizi

Firidun İbrahimov,
"İranlı Mühacirlər Cəmiyyəti"
İctimai Birliyi sədrinin birinci müəvini

qanunu pozan və xalqın hüququna təcavüz etmişdi, onun azadlığı yolunda mübarizəyə qalxmış sərbəzliq. Ölüm bizi qorxutmur".

Bəli, o, Azərbaycan Milli Məclisinin və Milli Hökumətinin xalqın malını, canını, əmniyyətini, azadlığını xalq düşmənlərindən qoruyub saxlamaq haqqındaki ədalətlə qanunların həqiqi müdafiəsi idi.

Firidun İbrahimi ve Söhrab Tahir şanlı Vətən tarixinə adları şərflə hekk olunan iki Azərbaycan ovladı mehz, bir amala, bir arzuya, isteyə xidmet etmişdir. Onlardan biri qısa ömrü yaşasa da, əsl "Vətən daşı" kimi, Güney Azərbaycanın milli - azadlıq tarixinin yaradıcıları olaraq şəhidliyin əbədiyyət zirvəsinə ucaldı. Digəri isə silahını qələmə çevirərək inqilab tufanından Vətəni, ayrılığı və azadlığı tərənnüm üçün ədəbiyyat burulğanına atıldı. İki ayrı qismətli bir taleli adamlardı onlar: Firidun İbrahimi və Söhrab Tahir. Hər ikisi xalqı səfalet və fəlakətdən xilas etmək üçün Vətənin "Azadlıq" hayqırınlığından doğularaq, yeniyetmə

Beləliklə, gənc fədaiinin həyatında yeni bir mərhələ, yeni dövr başlandı. Bir dəstə boy-buxunlu gənc Təbrizdən Bakıya yola düşdü və bu gündən onların taleyi haçalandı. Bu da taleyin qisməti, acı oyunu idi.

Şahlıq sildi məni tebəəsindən,
Çünkü Azadlığa Vətəndaş oldum!

Firidun İbrahimi minlərlə azadixah-la birgə "Ana" dediyimiz Vətən yolunda əllərindən gələni əsirgəmədi. İlk dəfə irqçi ideologiyaya cavab olaraq azərbaycanlı ziyalılar tərefindən tarixi keçmiş haqqında milli konsepsiyanın yaradılmasına cəhd edilmişdi. F.İbrahi-

Zaman qılıncımı versin yenə də.
Düşmən qüvvətimi görsün yenə də!
Qoşuna çevrilsin daşım, torpağım.
Güneşə ucalsın qızıl bayraqım.
Dağlar məşəl tutsun başları üstə.
Gelsin oğullarım dəstəbədəstə!
Mənim azadlığım darda qalmasın,
Düşmən bu torpaqda yuva salmasın!

1947-ci ildə son arzusunu bildirən Vətən oğlu F.İbrahimi Təbrizin "Gülüstan bağı"nda dünyaya əbədilik gözünü yumdu. Əcəba, Vətən eşqinə öldü demək olarmış? Xeyr, Vətən durduqca, xalq yaşadıqca Firidun İbrahimi də azadlıqsevən, azadixah xalqların qəlbində yaşayacaqdır. Onun qoyub getdiyi məfkurə prinsipləri bugün de

çalışır. O "Fədai generalı" povestində 21 Azər Hərəkatının aparıcı şəxsiyyətlərinin, o cümlədən, Firidun İbrahiminiñ də obrazını yaratmışdır.

Söz sərrafı Söhrab Tahirin yaradıcılığının ilk mərhələsində Azərbaycan Milli Hökumətinin tarixi, coşqun inkişaf dövrü, onun fundamental fealiyyəti, həmçinin məglubiyyətə uğramış hərəkatın yeni dirçəliş cəhdəri tərənnüm edilirdi, sonrakı mərhələdə artıq, tarixə çevrilmiş illerin xatirəsi və kül altında qalan, lakin közərən üsyankar, gizli əqidə mübarizəsinin gedidi işıqlandırılır.

Xalq şairi Söhrab Tahirin 1945-1946-ci illərdə Azərbaycan Milli Hökü-

BİR TALE, İKİ QISMƏT

فريدون ابراهيمي در لباس افسر وظيفة

Firidun İbrahimi və Söhrab Tahir

mi 1946-cı ildə Azərbaycanın qədim tarixi haqqında yazdığı kitabda azərbaycanlıları onların mədəni cəhətdən farslardan üstün olması ruhunda təribiyə etməyə, xalqına qədim azərbaycanlıların müstəqilliyi, özünəməxsusluğu və avtoxtonluğu idəyəsini təlqin etməyə çalışırdı. Müəllif yazırı: "Vətənimizin adı Azərbaycan, milletimizin adı da azəridir. Azərbaycan milləti müstəqil bir dili və tarixə malik olubdur".

1959-cu ildə nəşr olunan "Bulaq" adlı kitabının "Təbriz şeirləri" silsiləsində el oğlunun hayına hay verən şair "Danışır Vətən" adlı şeirində Firidun İbrahiminin dediklərini təsdiqləyir

Bütün yer üzüne sözüm əyandır:
Mənim doğma adım - Azərbaycandır!
Böyük şöhrətim vətən deyiblər,
Adıma odlu bir məskən deyiblər.
Sözüm azadlıqdır, özüm inqilab.
Tarixim zər üzü qalın bir kitab!

Şair Arazın o tayında baş verən azadlıq hərəkatını öz yaradıcılığında parlaq bədii boyalarla eks etdirir. Güney Azərbaycanı, İranı yaxından tanımı, xalqın həyatına dərindən bələd olması şaire bu həyatı və şahlıq rejiminin çoxylonlu siyasi gedişlərini bütün ayrıntıları ilə təsvir etmək imkanı yaradır. Şeirlərinin qəhrəmanlarından olan Milli Hökumətin yaradıcılarından biri, alovlu vətənpərvər Baş Prokuror Firidun İbrahimidir. 1946-ci ilin dekabr ayında Milli Hökumət qan içerisinde boğulduğandan sonra F.İbrahimini həbs edirlər. Xalqa öz hüququnu tanıdan və bunun üçün həyatın burulğanına atılan, ömrünün çəçəklənən zamanında azadlığı özü ilə qəlbində aparan F.İbrahimı əlini yuxarı qaldırdı və uca sənədə dedi: "Mənim əzizlərim, həmvətənlərim, səbr edin, qoy qan tökülməsin! Çox keçməz ki, Azərbaycan xalqı qələbə calacaq və yenidən Azərbaycanda Milli Hökumət qurulacaq. Yaşasın Azərbaycan xalqı! Yaşasın doğma Ana Vətənimiz Azərbaycan!"

yaşlarından ictimai-siyasi həyatın qoyuna atılmışdır. Hər ikisinin məramı Güney Azərbaycanda milli muxtarlıyyət hüququnu tanıyan hökümət yaratmaq və siyasi istiqaməti müstəqil dövlətçilik səmtine yönəltmek idi.

S.C.Pişəverinin başçılığı ilə aparılan 21 Azər Hərəkatı Azərbaycanda Milli Hökumətin qurulması ilə nəticələndi və hər iki gəncin həyatında yeni qələbə zəferinin əzm, hünər şeypuru çalındı. Firidun İbrahimi Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Prokuroru təyin olundu, gənc fədai Söhrab Tahir isə ADF Mərkəzi Komitəsinin təşkilat şöbəsində təlimatçı kimi çalışdı.

Mən idim haqqımı alan, isteyən.
Mən idim zülmətli günü pisleyən.
Döndərən tarixin təkərlərini,
Qovan səltənətin nökerlerini!
Bir gündə bir illik yaradıb quran,
Təbrizin döşüne al nişan vuran
Mən idim öz odlu nəğmələrimlə.
Mən ididm öz şirin kəlmələrimlə
Dünyanı şənləye, toya səsleyən,
Ağ günə odlu bir sevgi bəsleyən.

1946-ci ilin aprel ayında onlar S.C.Pişəverinin otağında görüşürərlər. Baş prokuror Firidun İbrahimi Təbriz hərbi məktəbinde oxumaq üçün ərizə verən Söhraba onun gələcəyinə möhür vuran sözler deyir:

- Söhrab, səni oxumağa Qızıl Bakıya, hərbi məktəbə gondərmək qərarına gelmişik. Bakıda hərbi məktəbi bitirib qayidacaqsan. Qızılbaş Ordumuza xidmət edəcəksən.

yaşayır!
Qaldırır köynəyi baş üstə ana,
Qanlı köynək deyil, o bir bayraqdır
O da gün doğanda Azərbaycana
Təbriz üzərində ucalacaqdır!..

Milli demokratik hərəkat yarırıldıqdan sonra irtica rejimin və onun xarici havadarlarının inqilabçı xalqa divan tutması, zülm, işğəncə, təqib, təzyiq, sürgün və həbslərin baş alıb getməsi, lakin bütün bu əzablara rəğmən xalqın mübarizə əzminin qırılmaması Vətən həsrəti şairin şeirlərində öz tərənnümünü tapdı. "Vicdan əzabı" poemasında şair F.İbrahimi və minlərlə şəhid düşən Vətən fədailərinin fikrini bildirərək yazır:

Rəng alsın qanımdam qoy qara illər!
Gelsin cərgə-cərgə bütün nəsillər!
Yenə qılınc tutub, at minib eller
Mənim başladığım üsyana gəlsin!

"Təbrizin son hökmü" şeirində si-nəsi dağlı Təbrizin iniltisini eşidirik, bala, ata, ər dağçı çəkilən sinələrin hid-dətli döyüntüsünü duyuruq:

Ağ saçlı bir qarı baxır hiddətlə,
Əlində qaralmış son toy xinası
- Bu kimdir, - deyirsən - baxır nifretle?
- İgid Firidunun doğma anası!

Söhrab Tahirin şair, yazıçı, ədəbiyyatşunas-alim, həm də publisist ki-mi ömrünün sonunadək sadıq qaldığı, yazılarında və ürəyində daim yaşatdığı bir mövzu vardı: Güney Azərbaycan və burada cərəyan edən ictimai-siyasi hadisələr. Sözün qüdrətindən və ecəzkarlığından yapışaraq yerləri və göyləri ucaldan, ülviləşdirən, Vətən sevgisini və məhəbbəti vəsf edən, ele bu inamlı da xalqının, milletinin azadlıq mübarizəsini poetik dillə əxz edən sənətkarı milli-demokratik hərəkatın məglubiyyəti belə sindirə bilmədi:

Mən süküt etmişəm, məqam gəzirəm,
Mənim sükütüm da mübarizədir.

Ədib F.İbrahimı və başqa azadlıq carçılının apardıqları mübarizə bayraqını enməyə qoymur, alovlu qələmi ilə sərhəddin tikanlı həsrət məftillərini qoparıb birlik körpüsünü bərpa etməyə

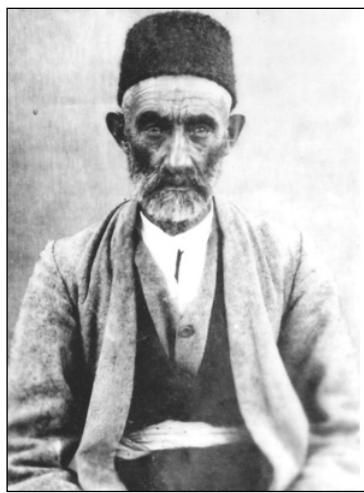
mətinin Baş Prokuroru olmuş Firidun İbrahimiye ittihof etdiyi şeir:

Görmüşəm

Ey dünya, yiğisdir bu köhnə bəhsı,
Mənə bəs eləyər faciə dərsim,
Ən çox təmizlikdən danışan kəsi
Böyük oğrularla əlbir görmüşəm.
Azadlıq çağırdım hər addimbaşı,
Bu yolda dutmuşam dünyaya qarşı,
Azadlıq eşqimlə daim yanaşı
Beş qulac sabunlu kəndir görmüşəm.
İncimə, kimsəsiz, məhraban diyar,
Əlindən alınıb hüquq, ixtiyar.
Nə qardaş, nə qohum, nə yad, nə əgyar,
Bu işdə hamida təqsir görmüşəm.
Kim qalib görəsən, tanış-bilişdən?
İnam qüvvət verib mənə hər işdə,
Inanan dostların çox vaxt döyüsdə
Qanlı döşlərini qəlib görmüşəm.
Daha kim qaldı ki, inanmasın xalq,
Ümid qalaları yıldızı dağ-dağ.
Xalq azadlıq dedi, azadlıq, ancaq,
Azadlıq deyəni əsir görmüşəm.
Niye ruhdan düşdün, ey doğma diyar,
Gözündə qaraldı qəmli intzar.
Səni cənnət kimi görənlər də var,
Mən səni alovlu təndir görmüşəm.
Neçə yol düşmənə zəfər çalsan da,
Neçə yol haqqını ələ alsan da,
Hər otuz ildən bir azad olsan da,
Yenə qollarında zəncir görmüşəm.
Ağzı möhürlənsə xalqımızın bir də,
Bil ki, dilə gələr daş da, dəmir də,
Möhürlü zalımn, düzü, hər yerdə
Alında damğalı möhür görmüşəm.
Dirəndi xalqımızın harayı ərşə,
Atıldı düşmənlə son bir döyüşə.
Güllələr, qəlpələr dəysə də döşə,
Mən xalqın döşünü dəmir gormüşəm!

Nəsibə Tahir Anadıl,
yazıçı

İbrahimilər ocağı fotosəkillərdə

El aqsaqqalı Mirzə Ağabala

Astara çayının ayırdığı sahillerdə eyni adlı iki şəhər var. Bu ecazkar yerlərə cənnət görkəmi bəxş edən təbiət ləvəhələrindən boyلانan mavi Xəzəri, yaşıl dağları, minbir gülüçəkli düzələri, sulu çayları, tükənməz bar-bəhrəni Tanrı sanki başqalarına göz dağı kimi yaradıb. Vaxtı ilə sərbəst bir-birinə qonaq gedib-gələn insanlar məhz belə işgalçı məramlı Gülüstan müqaviləsinin indiyədək altını çəkməkdə, 1803-cü ildə salınan irili-xirdalı taxta körpülərdən icazəli keçidlərlə bir-birinə baş çəkməkdədirler.

Astaranı bu görkəmi ilə məşhurlaşdırın təkcə ecazkarlığı və həsrətə bürünən mənzərələridirmi?! Xeyr! Astara

həm də tarixdə əbədi yaşayacaq azman kişiləri ilə məşhurdur. Təsadüfi deyil ki, "21 Azər"ə doğrudə gedən cıgvirləri salanlar sırasında Qəsri Qacarın yeraltı həbsxanasından şahlıq rejimini meydan oxuyan Qəni İbrahimim, Məmi Nünəkərani, fə-

istərdik ki, oxucularımızla heç olmazsa "Bir nəslin əfsanəsi" kitabından götürdüyümüz fotosəkillər vasitəsilə otən əsrin əvvəllərindən mövcud, el ağsaqqalı Mirzə Ağabala kişinin tərəfindən şöleləndirilən İbrahimilər ocağına baş vuraq.

dai dəstələrinin başçıları olmuş Fərzi Dehqani, Sadıx xan Zamanı, mühacirətdə Azərbaycanın xalq şairi adına layiq görülən Söhrab Tahir, adları yazıya sığışmayaraq dəracədə çox digər tanınmış şəxsiyyətlər bir məkanın yox, bütövlükdə xalqın iftixar zirvələridir. "Mühacir"in bu sayını Astarada dünyaya gələn Firidun İbrahimimə bütövlükdə həsr etməyi qarşıya məqsəd qoymuşuzdan

İrəc Xanım İbrahimim, Azərbaycanın ən gənc qadın fədaisi

Qəni İbrahimim həyat yoldaşı İqlimə xanımla

Mirzə Qəni ailə üzvləri ilə birgə

Ailənin üçüncü şəhidi Ənuşirəvan İbrahimim

Firidun İbrahimimin çıxış etdiyi nəşrlər

آذربایجان
آزاد ملت
شرق
اورمیه
ادبیات صحیفه سی
یومروق
خاور نو

Azərbaycan
Azad millət
Şərq
Urmiya
Ədəbiyyat səhifəsi
Yumruq
Xavəri Nou

İnqilab və qanun keşikçiləri

F. İbrahimim Paris konfransından qayıdarkən

Pozur ağır sükütu
Ayaq səsləri bu an.
Qarışq hənerti də
Eşidilir yaxından.
Zəncirlər cingildəyir,
Boş dehlizə düşür səs.
Yəqin ki, bir-birini
Qapıcı edir evəz.
Qapıya bir el dəyir,
Qifillar düşür səsə.
Zindanbanla bir nəfər
Daxıl olur məhbəsə.
Ayın zəif işığı
Divarda rəqs edir bax.
Firidun tez düşünür:
Kim ola bu yad qonaq?
Geyimi səliqəli,
Əlində, qələm kağız,

Anacaqdır məni ellər yenə də...

Mədinə Gülgünün "Firidun" poemasından

Süni bir təbəssüm var
Firidun danışmayır,
Dodağında qərarsız,
Qonaq keçir qabağa,
İrişib salam verir
Fikrə getmiş dustağa.
- Çox şadam bu görüşə,
Nə tehdirdir kefiniz?
Kiməm, neçiyəm yəqin
Heç tanımırınız siz?
Burda mütərcim də var,
O sizi başa salar,
- Cənab mister, hazırlam
Danışınız, nə olar.
- O, siz, ingiliscə də
Bilirsiniz danışmaq?!

- Hər cəhdən münbitdir
Doğuldugum bu torpaq.
- Yaman diplomatınız
Gözəl savadınız var.
- Bəzən istedadını
Pula satır adamlar.
- Yanlış başa düşdünüz
Fikr edirəm, siz məni?
- Siz geləndə hiss etdim
Qəlbinizdən keçəni.
- Yox, yox, siz nahaq yere
Ayrı fikrə düşməyin.
Rica edirəm, mənə-

Cənabsız mister deyin.
Sadəcə bir müxbirəm,
Amerikadan gəlmisəm.
Məqalə yazmaq olmuş
Əvvəldən işim, peşəm.
- Müxbirlik çox yaxşıdır,
Tanişam mən də, bir az.
Fəqət, esil müxbirə
Yanlış yazmaq yaramaz!
- Bəli, bəli elədir,
Tam şərikəm size mən.
- Cənab, mister, bəs onda
Əziyyət çəkib nədən-
Amerikadan birbaşa
Gəlibsiniz Təbrizə?!

- Mən müxbir olduğumu
Söyləmədimmi size?
- Yaxşı, buyurun mister,
Sualı verin görək.
Fəqət, dediklərimi
Yazasınız siz gərək!
- Hə, doğrumu deyirlər
Yoxdur Milli hökumət?
- Həqiqəti boğanlar
Söyləyir onu fəqət!
- Bəs harda hökməndir?
Deyiniz məmkün qədər.
- Onu əziz saxlayır
Ürəyində bu ellər!

Deyirlər guya sizin
Firqəniz de dağıldı?
- Mən qəti söyləyirəm
Mister, bunlar nağıldı.
Duymağın bacarsaydın,
Qulaq asardın yeqin
Həqiqəti ürəklər
Danışardı səninçün!
- Deyirlər, xalqınız da
Siza inanmır dəha?
- Bizə inanmayıb bəs
inanacaqdır, yeqin
Xana, bəye, allaha?
- Yaziq, sizin nə qədər
Cilovlanıb ağlınz.
Dumanların içində
Keçir gənclik çağınız...
- Cənab, bu nə deməkdir?
Neyə lazımlı təbligat?!

Yaxşı olar səhəbəti
Təmamlayaq bu saat?!

- Elədir tamamlayaq
Sözünüz yoxsa eger.
- Kameranın havası
Şixdi sizi bir qədər...
- Deyin, ölüm hökmüne
Varmı etirazınız?
- Mister bu sözərimi
Diqqət ilə yazınız!
Meni qorxutmadı düşmən hədəsi,
Ürəyim çəglədi, coşdu sinəde,
Əğər olsam da həyatdan gedəsi.
Anacaqdır məni ellər yenə də.

Firidun İbrahimiyə

"Gələcək gün"
romanının qəhrəmanı
Firidun İbrahiminin
şəhadətindən 70 il keçir

Təbriz, Gülüstan bağı,
Firidunun son günü.
O, qacmadı Vətənindən
O, seçmədi sürgünü...

Güləşənin ortasında
Dar ağacını seçdi.
Azadlıqına inandı,
Azadlıqına and içdi!

Ölümündən qorxmayırdı,
Ruhu, eşqi göydədir.
O, həyata keçmeyən
Qanunlarçın göynədi.

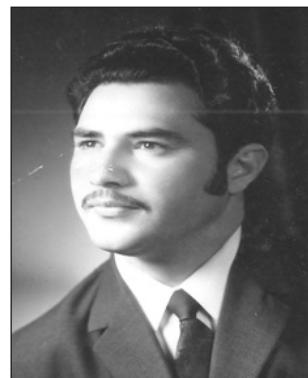
Kəndləri bir-bir gezən
Xalqa savad öyrədən.
Uşaqlar ilə bəzən.
Qəbir üstə görüşəm...

Dərləri qəbir üstə
Yazıb, pozan müəllim.
Dərməntək nüsxə-nüsxə.
Xalqın dərdində hakim,
Firidun İbrahim.

Köynəyi qızıl güldü,
Azadlıq açılan.
Sanki, Firidun deyil
Xalqın azadlığı
İndi dardan asılan.

Təbriz xiyabanları
Deyin çatdırımı sona.
Oxşadığı bu güller,
Əlin uzadır ona...
-Bizim qəlbimizdəsən,
Heç yera getməyirsən.
-Sən yene gələcəksən,
Ölməmişdən, ölmədin...
Hələ gülümşəyirsən!

İzdiham dalgalanır,
- Qıraq bu kəndləri!
Qəlbində aparmasın,
Qoy gələcək günləri!
- Qırğına yol verməyin,
Sakitləşin deyir o
Yumruqla ədaletin,
Qapısını döyür o.

Tariyel Ümid,
İranlı Mühacirlər Ədəbi
Birliyinin sədri,
Dədə Qorqud Beynəlxalq
Mükafatı Laureati

-Biz təzədən gələcəyik,
Xalq! Azadlıq alacaq.
Bu Vətənim, bu xalqım,
Azadlıq qalacaq!

Zülmə nə döz, nə əyil,
Vətən şahların deyil
Şahlar əbədi deyil
Bu üsul, bu idarə
Bilin əbədi deyill!!

Təbriz Gülüstan bağı
Bir ığdırın son günü.
O, qacmadı Vətəndən,
O, seçmədi sürgünü...

O, seçdi dar ağacın,
Azadlıq aparsın.
Ruhu bir göy göyərçin,
Onu yerdən qoparsın.

İstədi uzaq düşsün,
Yerin, zülmün gözündən.
Şəfəqlər süzülürdü...
Firidunun üzündən.
21-i Azərin
Ədalət qanunları.
Yazılırdı əliylə.
O ölməyə getmirdi
Gələcəyə gedirdi
Əzmiylə, hünəriylə

Bakı, Hökməli
16.02.2017

Firidun İbrahiminin məqalələrindən seçmələr

"Ölkənin siyasi quruluşunda və dövlət aparatında hətta kiçik dəyişikliklər belə əmələ gəlməmişdir. Köhnə quruluş olduğu kimi saxlanılmışdır. Hətta bəzi yerlərdə daha kəskinləşmişdir. Hakim təbəqə zəhmət-keş xalqın tələbi ilə maraqlanır. Onlar zəhmətkeşlərin tələbat və ehtiyaclarını ödəmək əvəzinə ağır cəza tədbirlərinə əl atırlar".

"Ajir" qəzeti, Tehran 19 aprel 1944-cü il.

"Bizim hərəkatımız milli bir hərəkatdır. Bu elə bir hərəkatdır ki, Azərbaycan xalqının bütün təbəqələri onda iştirak edirlər və onlar tutduqları yoldan son məqsədlərinə çatmayıncı geri qayıtmayacaqdır".

"Azərbaycan" qəzeti, 1 noyabr 1944-cü il.

Amerika dövləti mühəribə dövründə 300 milyard dollardan artıq qazanmışdır. Heç də pis mamilə deyildir. Çünkü bu mamilədən Amerika sənaye maqnatları da böyük qazanc əldə etmişdilər. Eyni zamanda Amerika mühəribənin dağıldığı əsərlərindən heç bir şey görmək mümkün deyil idi. Belə gözləyən dövlətlərin nümayəndələrindən ədalətli, düzgün və demokratik bir sülh yaratmaq şəraitini gözləmək olmazdı... Konfransda demokratik və ədalətli bir sülhə qarşı geniş mübarizə gedidi".

"Azərbaycan" qəzeti, 2 dekabr 1946-cı il.

**Mürtəce qüvvələrin başçısı Seyid Ziyaəddin Təbətəbəi və İranın
Baş Naziri, azərbaycanlı Məhəmməd Saed barədə**

Sizin hələ rəsmi pasportunuz yoxdur, yəni siz iranlı deyilsiniz. Saedə gəldikdə isə Azərbaycan özü bir xaini öz övladı kimi tanımayır".

"Rəhbər" qəzeti, Tehran 1945-ci il.

BAŞ REDAKTOR:
Rəhim Hüseynzadə

Redaktorlar:
Həsən Ahəngi
Həsən Babai

**Qəzet 18 yanvar
1994-cü ildə dövlət
qeydiyyatına alınıb.**

Hesab nömrəmiz
Bankın adı: "Kapital bank" in
1 sayılı Yasamal filialı
Hesab nömrəsi
AZ80AIIIB33080019443302338103

VÖEN: 1301812021

**Ünvanımız: Bakı 9,
Əli bəy Hüseynzadə 66,
Tel: (012) 594-53-94**
e-mail:irmuhacir@mail.ru

**Qəzet "İranlı Mühacirlər
Cəmiyyəti" İctimai Birliyinin
komputer markəzində yığılıb.
"Son Dakika" mətbəəsində
çap olunub.**

Tiraj: 250